

**RAPORT Z DZIAŁALNOŚCI
FUNDACJI POGRANICZE
w roku 2007**

Siedziba Fundacji

16-500 Sejny, ul. Piłsudskiego 37

Biuro Fundacji

16-400 Suwałki, ul. Kościuszki 71

tel./fax (87) 565 03 69

e-mail: fundacja@pogranicze.sejny.pl

www.pogranicze.sejny.pl

Bank i numer konta Fundacji:

Bank Handlowy w Warszawie SA

00-923 Warszawa, ul. Senatorska 16

konto: 56 1030 1582 0000 0008 0109 7006

Data rejestracji:

5 czerwca 1990 r.

numer KRS:

0000178248

numer identyfikacyjny w systemie REGON:

P-005411430-95000000

59-2-834-79249

Zarząd Fundacji:

Krzysztof Czyżewski – prezes

Bożena Szroeder – członek Zarządu

Wojciech Szroeder – członek Zarządu

Małgorzata Sporek-Czyżewska – członek Zarządu

*SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI
FUNDACJI POGRANICZE
W 2007 ROKU*

- *Działania międzynarodowe:*
  - *w poszukiwaniu nowych form sztuki i edukacji międzykulturowej*
  - *jagiellońskie dziedzictwo Wielkiego Księstwa Litewskiego*
  - *praca z młodzieżą*
- *Działania lokalne:*
  - *wokół Krasnogrudy Czesława Miłosza*
  - *praca artystyczna na rzecz pamięci i dialogu międzykulturowego*
- *Wydawnictwo – publikacje i spotkania autorskie*
- *Partnerstwo – programy realizowane we współpracy z partnerami w kraju i za granicą*
- *Działalność publiczna - wykłady i nagrody*

O FUNDACJI

Polsce potrzebne jest dzisiaj na nowo odczytane – z podkreśleniem jego żywotności i znaczenia dla przyszłości - dziedzictwo jagiellońskiej Rzeczypospolitej. Powinniśmy postarać się o właściwe jego wpisanie w dorobek cywilizacji europejskiej i w nowoczesny kontekst integracji Europejskiej. Fundacja Pogranicze stara się działać na tym polu, a jednocześnie angażować się w pracę, która zapobiega i przeciwstawia się nowym zagrożeniom dla kultury dialogu i dobrego sąsiedztwa.

W Europie mówi się coraz częściej o kryzysie społeczeństwa wielokulturowego. W obliczu nowych fal uchodźców i emigrantów, bliskiego styku z islamem i innymi kulturami, odradzaniu się starych urazów na tle narodowościowym czy religijnym. Jesteśmy świadkami odradzania się postaw wrogich innemu, wrogich dzieleniu. wspólnych wartości i wspólnego życia w zróżnicowanym kulturowo społeczeństwie.

Przejawom ksenofobii i innych form nietolerancji należy się przeciwstawiać, ale jednocześnie, równolegle potrzebne jest pozytywne budowanie wspólnej dla Europejczyków przestrzeni obywatelskiej, etosu dialogu kulturowego i otwartej tożsamości.

Fundacja Pogranicze właśnie w tej dziedzinie pozytywnego budowania „tkanki łącznej” zróżnicowanego społeczeństwa widzi swoje miejsce i szanse wykorzystania wieloletnich doświadczeń zdobytych w pracy kulturowej i edukacyjnej w regionach pogranicza.

W ramach różnorodnych form aktywności zakreślających szerokie „Forum Pogranicza” najistotniejszym pojęciem jest Nowa Agora odnoszące się do przestrzeni wspólnotowej, która nie jest zwykłą sumą odrębności, lecz wyrosła z bogactwa odrębności osobną jakością. Stanowiła ona dla cywilizacji wyrastającej na

styku kultur miejsce centralne – spotkania, wspólnego budowania, dialogu. Dziś na nowo trzeba zapytać o zasady i wartości, które powinny organizować życie w takiej wspólnotcie oraz o wiedzę i sposoby budowania mostów, czyli obcowania z Innym.

Działania realizowane przez Fundację Pogranicze w 2007 roku pokazały, że jej misja przełamania kryzysu społeczeństwa wielokulturowego poprzez poszukiwanie i inspirowanie nowej refleksji humanistycznej i nowych praktyk działania we wspólnotach lokalnych, dotyka najważniejszych problemów współczesnego świata. Dlatego Fundacji z powodzeniem udało się kontynuować wcześniej zainicjowane długoletnie programy działań międzykulturowych łączące sztukę i edukację. Należą do nich m. in. wędrowna akademicka „Nowa Agora” i „Trakt Krasnogrudzki”. Ten ostatni – podobnie jak spektakl „Dolina Issy” i spotkanie pt. „Pamiętanie Miłosza” - jest częścią szerszego programu skoncentrowanego na rewitalizacji zabytkowego zespołu dworskiego i parku w Krasnogrudzie, przygotowującego powstanie w tym szczególnym miejscu, dzierżawionym przez Fundację, Międzynarodowego Centrum Dialogu. W rezultacie podejmowanych od kilku lat wysiłków w celu pozyskania funduszy na to przedsięwzięcie, w 2007 roku projekt Fundacji został wysoko oceniony przez ekspertów tzw. Norweskiego Mechanizmu Finansowego z szansą pozyskania dotacji w 2008 roku.

Przy silnej europejskiej konkurencji Fundacja pozyskała duży grant z programu „Kultura 2000” na realizację projektu Laboratoriów Praktyk Międzykulturowych, dzięki któremu w latach 2008-2009 może włączyć do programu „Gry Szklanych Paciorków” nowych partnerów z Bułgarii i Wielkiej Brytanii. Współpraca z nowymi partnerami została zainicjowana również przez zorganizowane w Sejnach spotkanie „Siła bezsilnych: Chine Sugihara i krąg solidarności z szukającymi schronienia w czas zagłady” - w tym przypadku są to partnerzy z Japonii, z którymi planowana jest dalsza współpraca w przyszłości. Pomyślnie rozwija się zainicjowana przez Fundację oraz Literariches Colloquium z Berlina Europejska Sieć Centrów Literatury HALMA, do której należy blisko dwadzieścia organizacji z różnych krajów Europy - w 2007 roku została ona zarejestrowana w Niemczech jako stowarzyszenie o charakterze europejskim, a jej program i finansowanie zostały dopracowane podczas roboczych seminariów w Rumunii i Bułgarii.

Rozpowszechnieniu misji i praktyk Fundacji służyły liczne wykłady i warsztaty organizowane na zaproszenie instytucji krajowych i zagranicznych (m. in. wykłady K. Czyżewskiego w Stanach Zjednoczonych, Rumunii i Niemczech, warsztaty w Gruzji i w wielu miejscach w Polsce) oraz częste relacje z działań Fundacji w mediach. Świadectwem uznania oraz oddziaływania tych działań na innych są prestiżowe nagrody o charakterze krajowym (Nagroda im. A. Gieysztor) i międzynarodowym (Nagroda „Nowa Kultura Nowej Europy”).

DONATORZY

1. Ford Foundation
(<http://www.fordfound.org/>)
2. Charles Stewart Mott Foundation
(<http://www.mott.org/>)
3. Republic of Croatia -Ministry of Culture
(<http://www.min-kulture.hr>)
4. Ben Gurion University, Israel
5. European Commission, Culture 2007-2013 Program
6. Stefan Batory Foundation (<http://www.batory.org.pl/>)
7. Fund for Central and Eastern European Book Projects
(<http://www.ceebp.org/>)

DZIAŁANIA MIĘDZYNARODOWE

Akademia Dialogu Międzykulturowego „Nowa Agora”

„Nowa Agora” to cykl międzynarodowych sympozjów poświęconych wielokulturowości, gromadzących teoretyków i praktyków dialogu międzykulturowego – naukowców, działaczy organizacji pozarządowych, animatorów kultury i artystów. W 2006 roku Fundacja Pogranicze we współpracy z instytucjami z Włoch i Bośni zorganizowała pierwsze sympozjum „Nowa Ago-

ra” w Sarajewie. Kolejne spotkanie w 2007 roku we Wrocławiu przygotowaliśmy wspólnie z Międzynarodowym Instytutem Studiów nad Kulturą i Edukacją (IISCE) Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji, kierowanym przez dr Hanę Červinkovą. Instytut wraz z DSWE oraz Urząd Miasta Wrocławia wsparły finansowo realizację projektu.

Celem projektu „Nowa Agora” jest zainspirowanie debaty nad przyszłością społeczeństwa wielokulturowego w Europie, gdzie coraz częściej mówi się o jego kryzysie. W obliczu nowych fal uchodźców i emigrantów, bliskiego styku z islamem i innymi

kulturami, kiedy odnawiają się stare urazy na tle narodowościowym czy religijnym, jesteśmy świadkami odradzania się postaw wrogich innemu, wrogich dzieleniu wspólnych wartości i wspólnego życia w zróżnicowanym kulturowo społeczeństwie. W dawnych wielokulturowych miastach Europy i na jej pograniczach istniała agora – przestrzeń, która umożliwiała spo-

tkanie i dialog grup różniących się narodowością, religią czy językiem; stanowiła niezbędne spoiwo dla ich współistnienia i wytwarzała kulturę dialogu, która oddziaływała na etos życia codziennego. Czy jesteśmy świadkami zaniku agory w nowoczesnych, wielokulturowych społeczeństwach demokratycznych? Czy możliwe jest jej odrodzenie? - oto pytania, nad którymi zastanawiają się uczestnicy sympozjów.

Do udziału w tych spotkaniach każdorazowo zapraszamy „teoretyków” – naukowców i badaczy, którzy w swych pracach rysują diagnozy naszych społeczeństw, jak i „praktyków” - ludzi, którzy w różnych dziedzinach starają się wcielić w życie ideę dialogu międzykulturowego. „Nowa Agora” nie ma charakteru konferencji naukowej, lecz jest otwartą debatą, której zadaniem jest poszukiwanie inspirujących idei, dyskusowanie o procesach zmieniających nasze społeczeństwa, a jednocześnie - wskazywanie sposobów na praktyczne, konkretne działania, które w lokalnych społecznościach pogranicza tworzą przestrzeń dialogu.

Spotkanie we Wrocławiu miało trzy tematy przewodnie. Tematem pierwszego dnia było *Cosmopolis. Dziedzictwo, nowoczesność i budowanie mostów jako nowa strategia miasta wielokulturowego*. ówcami byli: pisarka Eva Hoffman, autorka m.in. książek „Sztetl. Świat Żydów polskich” i „Zagubione w przekładzie”, Elżbieta Matynia – profesor socjologii z New School for Social Research w Nowym Jorku, Bursíková, kierująca organizacją „Agora”, specjalizującą się w mediacjach między władzami a mieszkańcami w miastach Czech, prof. Barbara Kirshenblatt-Gimblett, kierująca zespołem tworzącym główną wystawę warszawskiego Muzeum Historii Żydów Polskich, prezydent Wrocławia Rafał Dutkiewicz oraz Ashok Bhalotra – architekt z Rotterdamu, projektujący „międzykulturową” przestrzeń mieszkalną i publiczną w miastach Europy i Azji. dzień sympozjum poświęcony był religii i jej roli w świecie wielokulturowym. Wystąpili: prof. Zygmunt Bauman, uznany socjolog i teoretyk społeczeństwa ponowoczesnego, publicysta „Gazety Wyborczej” Konstanty Gebert; o. Maciej Zięba, teolog, były prowincjał zakonu dominikanów w Polsce, Nikos Stavroulakis, który w greckiej Chanii utworzył centrum „Stara Synagoga” łączące funkcje religijne, kulturalne i badawcze, Edwin Bendyk, publicysta tygodnika „Polityka” i autor książek z zakresu nowych technologii oraz Isabella Thomas z Londynu, dziennikarka i autorka pisaćca o problemach brytyjskiej wielokulturowości. Trzeci dzień „Nowej Agory” p.t. „Co się z nami stało?: kłopoty z demokracją i odrodzenie sentymentów nacjonalistycznych w Europie Środkowo-Wschodniej” dotyczył aktualnej sytuacji w krajach regionu, które po akcesji do UE odnotowały wzrost nastrojów nacjonalistycznych i populistycznych. Mówcami byli: rumuńska pisarka i publicystka Gabriela Adams, dr Leszek Koczanowicz, filozof i wykładowca DSWE, Aleksander Kaczorowski, wiceszef „Newsweek Polska” oraz szef polsko-niemieckiego pisma „Dialog” Basil Kerski.

Wykładom i dyskusjom w ramach sympozjum towarzyszyły prezentacje artystyczne. Każdą z sesji otwierały i zamykały filmy Ewy Zadrzyńskiej z cyklu dokumentalnego „Mój ulubiony wiersz”. Niewielką wystawę przedstawił Ashok Bhalotra; Fundacja Pogranicza zaprezentowała zaś koncepcję i projekt architektoniczny przyszłego Międzynarodowego Centrum Dialogu w Krasnogrudzie.

Drugi dzień sympozjum zakończył koncert w synagodze „Pod Białym Bocianem” tutejszego chóru kierowanego przez Stanisława Rybarczyka. Dzięki współpracy Wrocławskiego Parku Przemysłowego (WPP) i IISCE odbyły się wizyty w dwóch miejscach obrazujących skomplikowaną historię Wrocławia w ostatnim wieku: na terenie WPP i w Hali Stulecia. Wykłady, dyskusje i większość prezentacji odbyła się w dawnym klasztorze bernardynów, gdzie dziś mieści się jedyne w Polsce Muzeum Architektury.

Symbolicznym zakończeniem „Nowej Agory” był performance autorstwa Mirosława Bałki z udziałem artysty cyrkowego Ante Ursicia, przeprowadzony na dziedzińcu przed Synagogą „Pod Białym Bocianem”. W miejscu, które odzwierciedla wielokulturowość Wrocławia, tę istniejącą dawniej i tę dziś się odradzającą, uczestnicy sympozjum i przechodnie brali udział w nauce... chodzenia po linii.

Oczy utkwione na końcu liny, balansujesz na jednej nodze, potem zmiana – teraz druga noga. Pozwól, by palce twojej stopy cię wiodły, trzymaj się liny, która drga intensywnie. Nie bój się, jeśli spadasz – nie jest wysoko. Idź prosto po linii, krok za krokiem, aż dojdiesz do końca. Nawet jeśli zabrakło ci dziesięć centymetrów – wracaj na linię. „Przykro mi,” mówi Ante, „ale jestem tradycyjnym na-

uczycielem”. Złap równowagę i idź – inaczej nie dostaniesz kolacji w restauracji na Rynku! - żartują (a może nie?). Potem pomagasz następnej osobie - idziesz obok adepta chodzenia po linii jedynie lekko dotykając jego ręk - Ante podkreśla, że nie należy trzymać ani ścisnąć dłoni ubezpieczanej osoby.

To specyficzne zajęcie zajmuje nam dwie godziny, tak, by każdy z uczestników przeszedł po linii raz, a potem drugi – i z powrotem. Mirosław Bałka wydaje się zadowolony ze sposobu, w jaki przebiega realizacja jego pomysłu. Na dziedzińcu jest kawiarnia i restauracja, siedzący w nich ludzie patrzą uważnie, niektórzy dołączają do uczestników sympozjum. Tutaj usiądziemy i napijemy się gorącej czekolady z wiśniami, by uczcić „akcję”, ale co właściwie ona sobą przedstawia? Być upartym, próbować znowu, a nie spróbować na chwilę a potem się poddać. A może – jak pokonywać granicę między fizyczną przestrzenią i kulturowymi podziałami, między chwiejną równowagą a siłą ciężenia, na cienkiej linii dzielącej słuszność od błędu, dzielącej rywalizujące ze sobą idee i grupy....

Brendan Jackson, uczestnik sympozjum z Wielkiej Brytanii

W symposium wzięło udział łącznie ponad 100 osób – wśród nich naukowcy i badacze społeczni, przedstawiciele samorządu lokalnego i wspólnot religijnych, działacze organizacji pozarządowych, dziennikarze i studenci uczelni wrocławskich i Uniwersytetu Warszawskiego. Wykładowcy i uczestnicy pochodzili łącznie z kilkunastu krajów Europy oraz z USA.

Informacje o spotkaniu i relacje z niego ukazały się w Programie 2 Polskiego Radia, mediach wrocławskich, regionalnych portalach internetowych, a także na blogu Klubu Naukowego Badaczy Kultur Na Styku. Teksty wykładów i fragmenty dyskusji opublikowane zostały w formie płyty DVD, razem z materiałami z pierwszej „Nowej Agory” w Sarajewie. Jednym z efektów symposium było rozpoczęcie we Wrocławiu przez IISCE/DSWE cyklu spotkań dotyczących wielokulturowej przeszłości miasta oraz problematyki wielokulturowości we współczesnej myśli społecznej.

„Trakt Krasnogrudzki” – Ku europejskim tradycjom wspólnotowości, pomiędzy dziedzictwem Wielkiego Księstwa Litewskiego a przyszłością Unii Europejskiej

„Trakt Krasnogrudzki” to długofalowy program edukacyjno-artystyczny skierowany do młodzieży. W poprzednich latach uczestniczyły w nim grupy młodzieży polskiej i litewskiej z Sejneńszczyzny. W 2007 roku rozszerzyliśmy grono uczestników o studentów z Litwy, Białorusi i Niemiec. Tak jak podczas poprzednich edycji „Traktu krasnogrudzkiego” w centrum działań znajdował się zabytkowy dwór w Krasnogrudzie związany z biografią i twórczością Czesława Miłosza. Celem projektu jest budowanie wśród młodzieży postaw tolerancji, otwartości na świat i szacunku dla wielokulturowego dziedzictwa pogranicza. Warsztaty artystyczne mają jednocześnie rozwijać i inspirować twórcze ambicje i umiejętności młodzieży.

16-osobowa grupa uczestników warsztatów, które odbyły się w dniach 9-23 września, wzięła udział w warsztatach konserwatorskich, plastycznych i dziennikarskich. Efektem warsztatów konserwatorskich było sporządzenie dokumentacji badawczo-architektonicznej piwnic dworu w Krasnogrudzie wraz z oceną

ich czasu powstania. Zostanie ona wykorzystana podczas dalszych prac nad renowacją budynku. Warsztaty plastyczne dotyczyły projektowania przestrzennego i sytuowania w przestrzeni obiektów nawiązujących do lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz rewitalizacji obszarów zabytkowych. W ramach zajęć zaprojektowana została i umieszczona w parku krasnogrudzkim instalacja przestrzenna - składają się na nią gliniane

rzeźby-księgi z tekstami wierszy poetów polskich i litewskich: Jerzego Ficowskiego i Tomasa Venclovy. Z kolei pracownia fotograficzna zajmowała się dokumentacją dworu i zabytkowego parku, jak również wiosek polsko-litewskich położonych w sąsiedztwie. Zajęcia poświęcone były różnym rodzajom fotografii: reportażowej, portretowi i artystycznej, a także technice obróbki zdjęć w systemie cyfrowym. Plonem prac była dokumentacja fotograficzna całego projektu, przedstawiona w formie wystawy. W ramach warsztatu reportażu (zbieranie informacji reporterskich oraz sztuka prowadzenia rozmowy/wywiadu) powstały teksty związane z przeszłością i teraźniejszością bada-

negu miejsca, problemami z jakimi boryka się region, z nadziejami i planami jego mieszkańców na przyszłość.

W trakcie projektu odbyły się również seminaria i wykłady prowadzone przez zaproszonych gości. Młodzież zapoznała się gruntownie z tradycją regionu sejneńskiego, gdzie styka się kilka kultur: m.in. polska, litewska, staroobrzędowców. Spotkała się również z przedstawicielami władz lokalnych, by dowiedzieć się więcej o obecnej społeczno-ekonomicznej sytuacji tego obszaru. Symboliczny wymiar miał wyjazd uczestników na Litwę do Szetejń, miejsca urodzin Czesława Miłosza oraz do pobliskich Kiejdan, miasteczka o bogatych tradycjach wielokulturowych i miejsca historycznie ważnego zarówno dla Litwinów jak i Polaków. Ponadto częścią projektu były spotkania - „gościny” w dworze, na które zaproszeni byli okoliczni mieszkańcy. Jednym z nich był wieczór poetycki, na którym poezja Miłosza zabrzmiała w językach uczestników warsztatów - po białorusku, litewsku, niemiecku i polsku. zakończył się prezentacją efektów pracy poszczególnych warsztatów przy udziale zaproszonej publiczności. Po prezentacji w Galerii Papuciarnia przy Ośrodku Pogranicze wystawa o projekcie będzie pokazana w siedzibie naszego partnera - Muzeum Historycznego w Kownie.

Wykłady i warsztaty w ramach projektu poprowadzili: prof. Andrzej Strumiłło, plastyk, mieszkaniec Sejneńszczyzny; litewski historyk i badacz Wielkiego Księstwa Litewskiego prof. Egidijus Aleksandravičius, białoruski pisarz Siarhiej Dubawiec, architekt Rafał Winiewicz, fotografik Marek Skorupski, artysta malarz Wiesław Szumiński oraz dziennikarka „Gazety Wyborczej” Katarzyna Surmak – Domańska.

Teraz już wiem, że wszystko jest możliwe, pomimo różnych kultur, tradycji, innego życia, różnych języków - nie istnieją żadne granice...

Audrius z Litwy

Dzięki temu projektowi, napotkanym ludziom wierzę, że razem stworzymy wspólną Europę!

Elizabeth z Niemiec.

„Gra Szklanych Paciorków”: Laboratoria Praktyk Międzykulturowych

„Gra Szklanych Paciorków”, kolejne przedsięwzięcie Fundacji zawdzięczające swą nazwę powieści Hema-na Hessego, to długofalowy program edukacyjny realizowany we współpracy z animatorami kultury z Azerbejdżanu, Bułgarii, Grecji i Wielkiej Brytanii. Głównymi partnerami Fundacji są: fundacja „Nova Kultura” (Bela Rečka, Bułgaria) i stowarzyszenie „Laundry” (Birmingham, Wielka Brytania). Organizacje

te prowadzą działalność w regionach pogranicza, w społecznościach wielokulturowych, gdzie palącym problemem są kwestie pamięci, zdevastowanego dziedzictwa kulturowego i środowiska naturalnego, konfliktów łącznych i narodowościowych, imiów i budowania nowej wspólnoty. W swoich działaniach łączą sztukę z działalnością społeczną, prowadząc bądź działania ne oparte na twórczości artystycznej (Bela Rečka), bądź uprawiając sztukę a na zaangażowanie społeczne („Laundry”). projektu jest pogłębienie warsztatu i metodologii tych ośrodków i wspólne wypracowanie nowych form praktyk międzykulturowych. Długofalowym celem zaś jest głębsze poznanie zróżnicowanych kulturowo grup, wśród których pracujemy i budowa efektywnego dialogu między nimi.

Projekt składa się z cyklu wizyt studyjnych i naprzemiennych wydarzeń organizowanych przez partnerów w swoich krajach, podczas których będą one prezentować swój model pracy. Dalszym etapem będzie głębsze zaangażowanie organizacji z Azerbejdżanu – bakijskiego Centre for National and International Studies i z Grecji - Etz Hayyim Synagogue z Chanii na Krecie, które obecnie biorą udział w projekcie jako obserwatorzy.

W roku 2007 projekt był w fazie przygotowawczej, m.in. pozyskaliśmy grant na jego realizację z Programu Kultura 2000. Dalsze działania realizowane będą w latach 2008-2009.

DZIAŁANIA LOKALNE

Stałym elementem działalności Fundacji Pogranicze są projekty lokalne, których celem jest zachowanie i promowanie wielokulturowego dziedzictwa Sejn i pogranicza polsko-litewskiego. Skierowane są one do miejscowej społeczności, szczególnie do młodzieży. Ważne miejsce wśród nich stanowią projekty i wydarzenia związane z osobą Czesława Miłosza, kulturowo zakorzenionego w Polsce i Litwie, a rodzinnie na tutejszym pograniczu. Twórczość i postawa Poety, odwołujące się do współistnienia i dialogu kultur oraz tradycji dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego, są dla nas stałym źródłem inspiracji. Stąd tak symboliczne znaczenie ma przyszła lokalizacja Międzykulturowego Centrum Dialogu w dworze w Krasnogrudzie. Projekty przygotowujące przyszłą działalność MCD, jakie od kilku lat były realizowane w obiektach dworu i jego otoczeniu, miały swoją kontynuację w 2007 roku.

„Trakt Krasnogrudzki” i spektakl teatralny *Dolina Issy*

Od początku lipca do 15 sierpnia 25-osobowa grupa Teatru Sejneńskiego po raz trzeci przebywała w Krasnogrudzie. Wzorem lat ubiegłych pomieszczenia dworskie zagospodarowane zostały wystawami: o historii dworu, o planach powołania w tym miejscu Międzynarodowego Centrum Dialogu oraz o pracy warsztatowo-artystycznej prowadzonej z młodzieżą i mieszkańcami okolicznych wiosek. Przewodnikiem po wystawach dla licznie odwiedzających Krasnogrudę turystów była młodzież. W ciągu całego pobytu prowadzona była także praca nad plenerowym spektaklem *Dolina Issy*. Przedstawienie prezentowane było dwa razy w tygodniu. Oparte zostało na biograficznej powieści Czesława Miłosza i jego wierszach pisanych w różnych okresach życia oraz na pieśniach z pogranicza polsko-litewskiego.

W ramach projektu odbyły się warsztaty teatralne prowadzone przez Mieczysława Giedrojcia, aktora i mima z Teatru Małych Form w Bydgoszczy oraz przez Giannę Benvenuto i Piotra Borowskiego, twórców zespołu Studium Teatralnego z Warszawy. Warsztat pieśni litewskich poprowadził Witold Boćwiński, animator kultury prowadzący zespół tradycyjnej muzyki w Puńsku. Jerzy Illg, wydawca i dyrektor wydawnictwa *Znak* z Krakowa poprowadził serię wykładów dotyczących twórczości Czesława Miłosza. 23 sierpnia młodzi członkowie Teatru Sejneńskiego przygotowali dla swych rówieśników wieczór poezji Czesława Miłosza.

Zmierzcha. Oczy stopniowo przyzwyczajają się do zapadającej ciemności. Dochodzimy na łękę, która schodzi nad jezioro. Światło mocnych reflektorów oświetla pustą drogę do jeziora i odbija się dalej w jego tafli. Widzowie rozsypali się szerokim łukiem po łące, patrząc w toń. Można domyśleć się obecności śpiewaków – leniwie brzmi litewska daina. Wielogłosowy śpiew w języku Białorusinów nasyca przestrzeń tęskną pieśnią. Za chwilę rozbrzmiewa jednogłosowa polska melodia. A teraz po rosyjsku – to od starowierów. Znowu litewska. Nie widać śpiewaków, pieśni same biegną po jeziorze. Wciąż, jak kiedyś, mieszkają w tych okolicach Polacy i Litwini, są tu starowierzy, byli Żydzi, Niemcy... Brzmienia pieśni przywołują ludzi z dawnych czasów. Są jak bezcenne wspomnienie.(...)

Na ekranie zawieszonym pośród parkowych drzew oglądamy filmową migawkę z wizyty Czesława Miłosza w Krasnogrudzie w latach dziewięćdziesiątych. Niespiesznie przechadzając się po parku, mówi o dostrzeżonych zmianach: tu były wielkie drzewa, chyba lipy, teraz ich nie ma... Wszystko się przypomina, ale wygląda jakoś inaczej. Miłosz spędzał tu szczęśliwe dni dzieciństwa, teraz, w dniach starości, wszystko się przemieniło. Tych kilka zdań Miłosza o miejscu i krajobrazie powtarza się w filmie po kilkakroć. Aż nagle po przeciwległej stronie polany mocne światło wylania huśtawkę zawieszoną na ogromnym drzewie, na której kotysze się chłopak. Mówi wiersz Innego końca świata nie będzie. Zawieszona na długich sznurach huśtawka i ubrany w „międzywojenny” strój chłopak, wyglądają jak zjawy. Stary Miłosz mówił o początku. Chłopak na huśtawce – o końcu. Ten dialog współczesności, przeszłości, wspomnienia, pięknej przyrody i przecucia zagłady będzie pojawiał się w widowisku przygotowanym przez Teatr Pogranicza raz po raz. (...)

Twórcy przedstawienia nie opowiadają historii, budują raczej obrazy, nastroje inspirowane Doliną Issy (autorem scenografii jest Rafał Winiewicz). My, widzowie, podążamy od jednego oświetlonego mansjonu do kolejnego. Obrazy powoływane są dla nas, ale i my stajemy się częścią tego wędrującego krajobrazu. Jedna z najpiękniejszych scen... Zrobiło się już całkiem ciemno. Na końcu parkowej alejki rozbłyśka mocne światło na ganku drewnianego dworku. Rozświetla jakieś sylwetki w strojach sprzed niemal wieku. Bohater Doliny Issy, Tomasz, biegnie alejką ku własnej przeszłości. Właśnie tak, bo postaci stają się wspomnieniem, są jak cienie tych, którzy tu mieszkali, którzy odeszli. Podświadomie odwołujemy się do wyobraźni Kantorowskiej, do Mickiewiczowskich Dziadów. Sceny przed dworkiem wydają się wspomnieniem bliskich, wspomnieniem jakiejś mitycznej, ciepłej przeszłości, wspomnieniem dzieciństwa.(...)

Oniryczny świat zaczyna nas zagarniać coraz mocniej. Natura dopełnia kompozycji: wschodzi ogromny księżyc – w pełni, a jakże. Setki gwiazd. A żeby jeszcze wzmocnić wrażenie – przez środek nieba nakreślony zostaje wielki krzyż. Stworzyły go oświetlone przez księżyc smugi po przelocie samolotu. Rosa pod stopami. Nie da się uciec od takiego opisu, bo to wszystko działa na nas, widzów, zostaje w pamięci. Przemoczone buty, niebo z krzyżem i gwiazdami, i ostatnie sceny – celebrowane długo, teatralnie. (...) Aktorzy, amatorzy przecież, grają bardzo sztucznie. Ale uderza ich zaangażowanie. I, paradoksalnie, ta sztuczność, mówienie podniesionym głosem, nabiera znamion prawdy. Młodzi ludzie chcą powiedzieć coś ważnego – spojrzeć w przeszłość, dotknąć dawności tego niezwyklego miejsca.

Na koniec spektaklu formuje się pochód. Najpierw trzech chłopcy grający raz po raz sygnał na fanfarach. Za nimi aktorzy i my. Po łące, po drodze. Aktorzy odchodzą do innego świata, przywołani stamtąd na chwilę. A my? Maszerujemy ze zjawami. Wszystko się tutaj przemieszało. Park dworski, Miłosz, Pogranicze, my, księżyc, jezioro, koniec świata. Fanfary grają raz po raz, jak w Teatrze z Oklahomy w zakończeniu Ameryki Franza Kafki. Jak na koniec świata albo na pojednanie wszystkich ze wszystkimi. Było coś czarującego w tym przedstawieniu. Emocjonalne i fizyczne zaangażowanie widza jest wpisane w jego formułę. Jest tu miejsce i na dystans. Gra i przestrzeń, i duchy, i magia, i pamięć o współczesności.

Fragmety recenzji Tadeusza Kornasia, *Didaskalia* 10/2007

Spotkanie „Pamiętanie Miłosza”

14 sierpnia, w trzecią rocznicę śmierci odbyło się spotkanie pt. „Pamiętanie Miłosza”. Rozpoczęło się mszą świętą w intencji poety oraz opowieścią Krzysztofa Czyżewskiego o związkach poety z tym miejscem i z pracą „Pogranicza” w kościółku w Żegarach; następnie na ganku dworu krasnogrudzkiego wierszami Czesława Miłosza i wspomnieniami o nim dzielili się zaproszeni goście, m.in. Irena Jun, Irena Grudzińska-Gross, Barbara Toruńczyk, Tomas Venclova, Jerzy Illg, Andrzej Strumiłło i Zbigniew Fałtynowicz. Gościem specjalnym spotkania była Rita Gombrowicz. Spotkaniu towarzyszyły pieśni pogranicza w wykonaniu młodych aktorów Teatru Sejneńskiego. Wieczór zakończył się ostatnią tego lata prezentacją spektaklu pt. *Dolina Issy*. W spotkaniu wzięli udział mieszkańcy Sejn i Sejneńszczyzny, przyjezdni z Polski i Litwy oraz przebywający tu na wakacjach turyści.

WYDAWNICTWO POGRANICZE – PUBLIKACJE I SPOTKANIA AUTORSKIE

W roku 2007 w ramach serii „Meridian” Programu Wydawniczego ukazały się następujące książki: Elias Canetti, *Tajemne serce zegara*, Hakl, *O rodzicach i dzieciach*, Patrik Ouředník, *Dogodna chwila*, Sevgi Ozdamar, *Most nad Żółtym Rogiem*, Zoran Ferić, *Pułapka na myszy Walta Disneya*, Podrimja, *Skradziony płomień*, Mekas, *Nie miałem dokąd iść*. ukazał się 17. numer pisma „Krasnogruda”, którego tematem przewodnim jest „Europa Środkowa w Nowym Jorku”.

Elias Canetti, *Tajemne serce zegara*, przeł. Maria Przybyłowska

Po co nam wolność? Czy możemy przemilczeć Boga? Jesteśmy tokarzami wątpliwości? Wymierające słowa, katastrofa myślenia, przestrogi kassandryczne. Niezwykły dziennik intelektualny Eliasa Canettiego, który podąża za najznamienitszymi mistrzami myślenia związanego, pisania aforystycznego: Montaigne’em, Schopenhauerem, Lichtenbergiem, Wittgensteinem, ale także Czuang-tse czy Jacobem Burckhardtem.

Canetti przestrzega przed ludzką masą, przed jej bezmyślnością, zmusza do samotnego trudu zrozumienia, każe nam stanąć świadomie wobec śmierci. Zachęca do myślenia “poczynającego się od tysiąca punktów, nie od jednego”. Każe zabierać głos, ale równocześnie doceniać wagę milczenia. Stawia nas przed wyborem: Pisać sztyletem czy oddechem? Zbliża nas do tajemnicy, zaprasza w podróż poszukującą “Nikomui nieznanego tajemnego serca zegara”. “Jak mogę się nudzić, dopóki znam słowa?” - zapytuje Canetti samego siebie. A my wraz

z odczytaniem każdej kolejnej karty "Tajemnego serca zegara" rozumiemy go co raz lepiej. I milczymy, zaproszeni tą lekturą do myślenia. Do zastanowienia się, jak można myśleć.

Roman Kurkiewicz

Emil Hakl, O rodzicach i dzieciach, przeł. Jan Stachowski

Emil Hakl, jeden z najwybitniejszych współczesnych pisarzy czeskich, tłumaczony na wiele języków, pozostał wierny Pradze, jej krętym zakamarkom i knajpom, w których przy jałowcówce toczą się rozmowy o historii, kobietach i innych rozkoszach bądź utrapieniach dnia powszedniego. Jego najśtywniejsza książka O rodzicach i dzieciach to opowieść o popołudniowej, ciągnącej się do nocy przechadzce ojca z synem, któremu wszakże stuknęła już czterdziestka, i który dla poswiątego emeryta dorabiającego sobie w zoologu jako przewodnik, okazuje się być znakomitym kompanem w roztrząsaniu wszystkich dziennych i niedziennych spraw tego świata. Hakl to nowe wcielenie haszkowsko-hrabalowskiej tradycji w literaturze czeskiej, w której pogawędka z towarzyszem podróży lub niewinnej przechadzki po mieście, zakropiona dobrym trunkiem, ciepłą ironią i uwagą dla drobnicy życiowej zapełniającej po brzegi kieszenie naszej egzystencji, okazuje się najlepszym kluczem do prawdy o człowieku.

Krzysztof Czyżewski

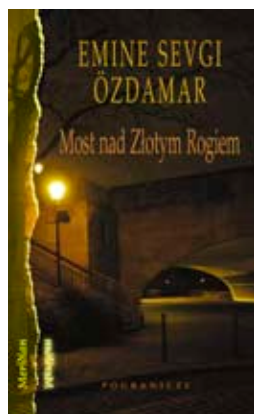

Patrik Ouředník, Dogodna chwila, 1855, przeł. Jan Stachowski

„Dogodna chwila, 1855” opowiada o krótkich, acz dających do myślenia dziejach jednej z takich anarchistycznych komun w Brazylii. Jak zwykle u Ouředníka jest to opowieść wyrafinowana literacko, pisana w formie listu głównego ideologa komuny do damy z wyższych sfer, oraz w formie dziennika, do bólu szczerze i naiwnie rejestrującego rzeczywistość. To, co im się przydarzyło – mimo wyrzeczeń, szlachetnych ideałów i wielkich nadziei – zadziwiająco przypomina los kwaków, o których sami wyrażali się krytycznie i z wyższością, gdyż wyruszając do Nowego Świata “zabrali ze sobą swojego Boga, jeszcze bardziej bezlitosnego niż ten, któremu bili pokłony ich ojcowie.” I jedni i drudzy marzyli o wolnym życiu w zniewoleniu. “Ilu masz niewolników, tyle razy Bóg spogląda na ciebie z upodobaniem, tak brzmiało ich credo.” A niewolników znajdowali z łatwością, zarówno w najbliższym otoczeniu, jak i w sobie samych.

Krzysztof Czyżewski

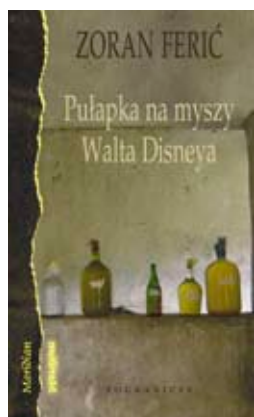

Emine Sevgi Özdamar, Most nad Złotym Rogiem, przeł. Maria Przybyłowska

„Most nad Złotym Rogiem” to powieść autobiograficzna, pisana w pierwszej osobie. Jej akcja toczy się w latach sześćdziesiątych i na początku siedemdziesiątych. Główna bohaterka, Turczynka ze Stambułu, jako osiemnastoletnia dziewczyna wyjeżdża do Niemiec do pracy, żeby wyrwać się spod kontroli rodziców i usamodzielnic się. Jedzie do tego kraju, nie znając w ogóle języka, i dopiero tam zaczyna się go uczyć. Jest zresztą uczennicą pojętną i pełną zapału: nowy język, który poznaje z nagłówek gazet i napisów na ulicach, fascynuje ją od samego początku.

Tę językową fascynację świetnie widać w pierwszej części książki. Napisana jest ona w prawdziwie mistrzowski sposób: za pomocą bardzo ograniczonego słownictwa autorka plastycznie i zajmująco opowiada o życiu dziewczyny i jej tureckich koleżanek-robotnic w Berlinie. Każde słowo jest tu przemyślane, każde zdanie skonstruowane starannie i z polotem.

Maria Przybyłowska

Zoran Ferić, Pułapka na myszy Walta Disneya, przeł. Gordana Durdev, Marta Korpanty, Anna Krukowska

Zoran Ferić jest mistrzem krótkiej formy literackiej, obdarzonym niezwykle fantazją i humorem, którego okrzyknięto Monthly Pythonem literatury chorwackiej. Sławę przyniosła mu Pułapka na myszy Walta Disneya, za którą w Chorwacji otrzymał nagrodę „Dekada” dla najlepszej książki dziesięciolecia. Składa się na nią dziesięć historii, których „nowy realizm” sięga po surrealistyczną groteskę by dotrzeć do sedna powojennej rzeczywistości byłej Jugosławii. Ferić potrafi uwieść opowieścią i porwać czytelników w podróż w czasie i przestrzeni, w której towarzyszyć im będą średniowieczni mistrzowie gnozy, Kuba Rozpruwacz, Giacomo Leopardi jako właściciel kolekcji interesujących przedmiotów niewiadomego przeznaczenia, Grek Zorba handlujący ciszą, Jan Palach patronujący ochotniczej straży pożarnej i człowiek, który umarł na odwagę...

...

Ali Podrimja, Skradziony płomień, przeł. Mazllum Saneja

Pierwszy tom wierszy Alego Podrimji ukazał się kiedy był on jeszcze uczniem gimnazjum w Prisztinie. Jeden wers z tego tomu – Kosowo to moja krew której się nie darowuje – stanie się manifestem buntu młodego pokolenia Albańczyków, wypisanym na transparentach i w sercach ludzi poszukujących swojej tożsamości, walczących o wolność z systemem, który gwałcił ich podstawowe prawa. Od tamtego czasu, od roku 1961, Podrimja stał się wiodącym poetą Kosowa i najbardziej znanym w świecie – obok Ismaila Kadare – współczesnym pisarzem albańskim.

Cykl jego wierszy „Lum Lumi”, opublikowany w 1982 roku po śmierci chorego na raka syna Lumiego, to nie tylko poruszająca do głębi surowym tragiczmem liryka egzystencji, to także początek nowej ery w rozwoju formy i języka poetyckiego w historii literatury albańskiej.

Jonas Mekas, Nie miałem dokąd iść, przeł. Marcin Wawrzyńczak

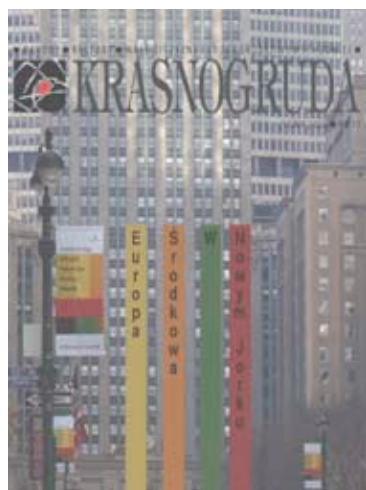
Jonas Mekas, zapytany kiedyś skąd u niego ciągle pragnienie rejestrowania wszystkiego, odpowiedział: „Jednym z powodów jest oczywiście moje wygnanie, los przesiedleńcy, który stracił ojczyznę, rodzinę... Jeśli przeszedłbyś przez to, co ja: wojny, okupacje, ludobójstwo, obozy pracy, obozy przesiedleńców, leżenie w kwitnącym kartoflisku – nigdy nie zapomnę tych kwiatów – twarzą do ziemi... – nigdy już nie będziesz rozumiał ludzkich zachowań. Tak jak ja od tamtej chwili nigdy już ich nie rozumiałem. Pozostaje film, nagrywanie wszystkiego co widzisz...” Pozostaje także poezja i pisanie dziennika. Bo Mekas, żywa legenda nowojorskiej awangardy filmowej, przez całe

swoje twórcze życie nie rozstaje się ze słowem pisany. „Nie miałem dokąd iść”, dziennik z lat 1944-1955, którym fascynowali się Allan Ginsberg i Elie Wiesel, jest równie ważnym dokumentem epoki jak filmy „Walden”, „Reminiscencje z podróży do Litwy” czy „Sceny z życia Andy Warhola”. Z jego kart poznajemy koleje losu wygnańcy z litewskiego matecznika, docierającego przez Niemcy do Nowego Jorku. Przede wszystkim jednak poznajemy odpowiedź na pytanie jak to się stało, że chłopak z wioski Semeniszki objawia się jako spiritus movens sztuki nowoczesnej w samym jej sercu, czyli w ubogich dzielnicach nowej stolicy świata.

Krzysztof Czyżewski

Krasnogruda nr 17: Europa Środkowa w Nowym Jorku

Nowy Jork widziany oczyma przybyszów z początku wieku; najciekawsze środowiska intelektualno-artystyczne, których twórcy wywodzą się z Europy Środkowo-Wschodniej; współczesna literatura, specjalny dział poświęcony Lower East Side, pracownia ukraińskiej Grupy Nowojorskiej, muzyki klezmerskiej i fotografii W. Wietski. Wśród autorów: Andre Codrescu, Carmen Firan, Jurij Kapralow, Norman Manea, Jonas Mekas, Sasha Meret, Paweł Potoroczyn, Charles Simic, Jurij Tarnawski.

Recenzje z wydanych przez nas książek ukazały się m.in. w „Nowych Książkach”, „Gazecie Wyborczej”, „Tygodniku Powszechnym”, „Angorze”, „Dzienniku” i w internecie. Linki i przedruki zamieszczamy na bieżąco na stronie internetowej Fundacji Pogranicza.

Odbyły się liczne spotkania poświęcone naszym publikacjom. 10 maja w warszawskim Centrum Sztuki Współczesnej miała miejsce dyskusja, zorganizowana we współpracy z Rumuńskim Instytutem Kultury, poświęcona *Dziennikowi 1935-1944 Mihaila Sebastiana*, wydanemu w roku 2006. W spotkaniu, które prowadził Krzysztof Czyżewski wzięli udział: prof. Leon Volovici z Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie, prof. Andrei Cisteanu z Centrum Studiów Judaistycznych Uniwersytetu w Bukareszcie, tłumacz książki Jerzy Koltliński, dyrektor Rumuńskiego Instytutu Kultury w Warszawie Dorian Branea oraz ambasadorowie Izraela – David Peleg i Rumunii – Gabriel Constantin Bartas. Dyskusji towarzyszył pokaz filmu dokumentalnego o Mihaile Sebastianie.

W dniach 17-23 maja 2007 odbył się cykl spotkań autorskich z Emine Sevgi Özdamar, autorką książki *Most nad Złotym Rogiem*. Spotkania odbyły się w Warszawie, Krakowie, Wrocławiu i Poznaniu.

O fascynacji Brechtem, granicach języka, robotnikach z Berlina Wschodniego, dzieciństwie w Turcji czy snach, które potrafią być bodźcem do działań w świecie realnym, usłyszeć mogliśmy w trakcie spotkania z Emine Sevgi Özdamar, pisarką tureckiego pochodzenia. (...) Większość książek Özdamar jest w Polsce nieznaną, tak że duża część spotkania upłynęła na zaznajamianiu zebranych z okolicznościami ich powstawania. Wyobraźmy sobie dziewiętnastoletnią Turczynkę, która przybywa do Berlina Zachodniego, zmęczona ojczystą kulturą i ówczesną sytuacją polityczną, szuka wytchnienia, szuka języka wolności. Znajduje go w teatrze. Zagadnieniem, do którego pisarka nieustannie powracała w swoich wypowiedziach, był język. Doświadczenie języka, to jak człowiek odnajduje się w języku, a także to w jaki sposób za językiem podąża i jak, za jego pomocą

tworzy swój odrębny świat, było i jest przedmiotem jej szczególnego zainteresowania. (...) Na marginesie wspomnę tylko dość zabawne stwierdzenie Ozdamar, jakoby ze znajomością języków było podobnie jak z mężczyznami - najgorzej z dwoma, bo wtedy trzeba się na któryś (ktoregoś) zdecydować, dobrze więc znać ich więcej... Na spotkaniu nie zabrakło także pytań o Turcję, o świat muzułmański, o tożsamość kulturową.

Relacja Marty Pawlaczek

Strona Programu Wydawniczego:

<http://www.pogranicza.sejny.pl/?s=oficyna&a=main>

PARTNERSTWO – PROGRAMY REALIZOWANE WE WSPÓŁPRACY Z PARTNERAMI W KRAJU I ZA GRANICĄ

W 2007 roku Fundacja Pogranicza brała udział w działalności Europejskiej Sieci Centrów Literatury HALMA, której jest jednym z inicjatorów. Sieć została utworzona wspólnie z Literarisches Colloquium w Berlinie przy wsparciu Fundacji Boscha. Celem tego projektu jest stworzenie wspólnej europejskiej przestrzeni

kulturowej odwołującej się do uniwersalistycznych tradycji Europy. Dokonuje się to poprzez współpracę ośrodków kulturalnych związanych z mistrzami słowa i prowadzącymi działalność w dziedzinie literatury, jak i stypendia, podróże i programy rezydencyjne dla pisarzy, tłumaczy i redaktorów, wreszcie - poprzez inicjowanie wspólnych programów obejmujących m.in. spotkania autorskie, publikacje, strony internetowe i nagrody literackie. W przyszłości jednym z ośrodków programu rezydencyjnego będzie również Międzynarodowe Centrum Dialogu w Krasnogrudzie.

W styczniu 2007 roku odbyło się spotkanie w ramach HALMY w naddunajskim porcie Cetate w Rumunii, gdzie centrum literackie i artystyczne stworzył znany poeta Mircea Dinescu. Na tym spotkaniu opracowano formułę organizacyjną sieci, a także wybrano liderów organizacji – Prezydentem HALMY został Krzysztof Czyżewski. Uroczysta inauguracja HALMY odbyła się 11 maja 2007 roku w siedzibie niemieckiego MSZ w Berlinie. Uczestniczyło w niej liczne grono pisarzy i tłumaczy, dyrektorów instytutów kultury, ambasadorów i dziennikarzy oraz wszyscy członkowie - założyciele sieci. dwa robocze spotkania odbyły się w dniach 24-26 września w Domu Tomasa Manna w Nidzie, a następnie w dniach 27-30 października w siedzibie bułgarskiego Stowarzyszenia „Pygmalion” w Płowdiw.

Fundacja i Ośrodek Pogranicze zainicjowały i zorganizowały w Sejnach międzynarodowy projekt „**Siła bezsilnych: Chiune Sugihara i krąg solidarności z szukającymi schronienia w czas zagłady**”. Projekt, realizowany w dniach 24-26 czerwca 2007, był poświęcony Japonii – jej bohaterom i kulturze, oraz historii współpracy polsko-japońskiej, a inspiracją dla niego była postać Chiune Sugihary, który jako konsul Japonii w Kownie w latach II wojny światowej uratował kilka tysięcy Żydów. W ramach projektu odbyło się seminarium poświęcone Sugiharze z udziałem naukowców i dyplomatów, pokazy filmów dokumentalnych, wystawa *Wizy życia* w Galerii Papuciarnia oraz koncert Kapeli Klezmerskiej. Patronat nad uroczystościami objęli Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej – Lech Kaczyński oraz Jego Ekscelencja Ambasador Japonii w Polsce Ryuichi Tanabe.

W dn. 21–26 sierpnia w Telawi (region Kachetia we wschodniej Gruzji) Fundacja - w partnerskiej współpracy z Fundacją „Inna Przestrzeń” z Warszawy, Południowokaukaskim Instytutem Bezpieczeństwa Regionalnego w Tbilisi, gminą Podegradzie oraz polskim MSZ - realizowało projekt pt. **„Budowanie partnerstw lokalnych w przygranicznych regionach Gruzji”**.

O praktyce poznawania i doskonalenia rzemiosła budowania mostów oraz roli kultury w rozwoju regionalnym warsztaty prowadzili Małgorzata i Krzysztof Czyżewscy. Zajęcia prowadzili także Elżbieta i Zbigniew Czwartoszowie z Uniwersytetu Warszawskiego (Jak radzić sobie z konfliktem lokalnym), Aleksandra Czyżewska, ekspert międzynarodowy ds. rewitalizacji miast i regionów z Sopotu (Planowanie rozwoju regionalnego a partnerstwa lokalne), Aleksander Rusiecki i Olga Dorohina z PIBR Tbilisi (Partnerstwo regionalne w Gruzji), Stanisław Alwasiak, ekspert ds. rozwoju regionalnego i fund raisingu (źródła finansowania projektów rozwojowych na przykładzie pomocy bilateralnej, UE i innych donorów), Stanisław Łatka, wójt gminy Podgradzie (Doświadczenia polskiego samorządu lokalnego) oraz Ramaz Uruszadze, szef Departamentu Zdrowia Publicznego w Tbilisi (Doświadczenia gruzińskiej transformacji). Nad organizacją całości czuwał Witek Hebanowski z Fundacji Inna Przestrzeń z Warszawy.

W spotkaniu uczestniczyło trzydziestu działaczy samorządowych i liderów organizacji pozarządowych z różnych regionów Gruzji (Kartlia Wewnętrzna, Dolna Kartlia, Kachetia, Dżawachetia, Meschetia, Adżaria, Imeretia, Megrelia, Swanetia, Osetia Pd., Chewsuretia, Tuszetia).

Małgorzata i Krzysztof Czyżewscy odwiedzili także inne regiony pogranicza w Gruzji, gdzie działają wychowankowie Szkoły Pogranicza oraz organizacje partnerskie Pogranicza - m.in. Dom Kaukaski, Caucasus Foundation i Centrum Muzyczne w Tbilisi, wioski i organizacje czeczeńskie w Wąwozie Pankiskim, pogranicze gruzińsko-azerskie w okolicach Bolnisi w regionie Dolnej (Kvemo) Kartli oraz Villę Sztuki w Garikula k. Akhalkalaki na pograniczu gruzińsko-ormiańskim.

W listopadzie grupa działaczy społecznych i kulturalnych z różnych regionów Gruzji przyjechała do Sejn na prezentację pracy „Pogranicza” i rozmowy o dalszej współpracy.

Fundacja zaangażowała się w pomoc w tworzeniu **Centrum Interkulturowego w Srebrenicy** i rewitalizację miejsca, gdzie dokonano największego mordu ludności cywilnej po II wojnie światowej, inicjatywę podjętą przez długoletniego partnera Fundacji - Fundację Alexandra Langer z Włoch wspólnie z Tuzlańską Amicą z Bośni i Hercegowiny. W dniach 27 sierpnia - 1 września przedstawiciele Fundacji, Ksenija Konopek i Michał Moniuszko uczestniczyli w seminarium International Cooperation for Memory, prezentując doświadczenia Pogranicza w pracy ze społecznościami doświadczonymi tragicznymi konfliktami sąsiedzkimi oraz traumą pamięci.

Fundacja podjęła współpracę z mieszczącym się w Poczdamie **Niemieckim Forum Kultury Europy Środkowej i Wschodniej**. W jej ramach do Sejn została zaproszona i zaprezentowana w styczniu w Galerii Papuciarnia wystawa fotograficzna „200 lat po pokoju w Tylży: nowy początek nad Niemnem” autorstwa Martina Rosswoga (zdjęcia) i Ulli Lachauer (teksty). Tematem wystawy jest dzień dzisiejszy Sowiecka - dawniej Tylży (Tilsit), miasta wstawionego pokojem z czasów wojen napoleońskich, dziś leżącego w obwodzie kaliningradzkim.

DZIAŁALNOŚĆ PUBLICZNA – WYKŁADY I NAGRODY

Na warszawskim Zamku Królewskim 12 lutego 2007 roku odbyła się uroczystość wręczenia Krzysztofowi Czyżewskiemu **Nagrody im. Profesora Aleksandra Gieysztora**, którą od 2000 roku przyznaje Fundacja Kronenberga. Nagroda została przyznana w uznaniu za szereg działań w zakresie odkrywania lokalnej historii i tożsamości narodu polskiego oraz za popularyzowanie dziejów wielokulturowego

dziedzictwa Polski i jej sąsiadów; w szczególności zaś, za stworzenie miejsca, które odwołując się w swojej działalności do najbardziej szlachetnych elementów tradycji I Rzeczypospolitej tworzy mosty porozumienia ponad podziałami narodowymi i kulturowymi – uzasadniło swój werdykt jury.

30 marca 2007 roku Krzysztof Czyżewski wygłosił doroczny „Copernicus Lecture” w Michigan University. Wykład, zatytułowany **Line of Return: Practicing ‘The Borderland’ in Dialogue with Czesław Miłosz**, poświęcony był Czesławowi Miłoszowi, jego korzeniach, oraz znaczeniu, jakie postać i twórczość poety mogą mieć dla naszej współczesnej postawy wobec wielokulturowości. Tekst wykładu opublikował jesienny „Michigan Quarterly Review”.

Podczas tego pobytu w Stanach Zjednoczonych Krzysztof Czyżewski miał także wykłady w Harvard University w Bostonie i w New School University w Nowym Jorku.

5 września 2007 roku podczas Forum Ekonomicznego w Krynicy Krzysztof Czyżewski został uhonorowany **Nagroda „Nowa Kultura Nowej Europy”**, przyznawaną za wybitne osiągnięcia twórcze i dokonania w popularyzacji kultury Europy Środkowo-Wschodniej. Przyznawana razem z Instytutem Książki w Krakowie to jedna z czterech kategorii, oprócz Człowieka, Firmy oraz Organizacji Pozarządowej Europy Środkowo-Wschodniej, w której organizatorzy Forum Ekonomicznego co roku honorują osoby i instytucje z regionu.

Ponadto członkowie zespołu Fundacji prowadzili warsztaty i prezentowali programy realizowane przez Fundację na wielu seminariach i spotkaniach w Polsce i świecie w tym m.im.: Wyższa Szkoła Europejska im. ks. Józefa Tischnera w Krakowie, podczas seminarium „Strategie zmierzenia się z totalitarną przeszłością – perspektywa artystów i animatorów kultury” w Bułgarii, podczas seminarium „Czesław Miłosz a polsko-litewskie dziedzictwo pogranicza” w Muzeum Regionalnym w Alytus na Litwie, w Muzeum Rodziny Venclovów w Wilnie, w ramach programu Międzynarodowego Instytutu „Demokracja i Różnorodność” w Przegorzalach k. Krakowa, podczas seminarium „Dialogi z sąsiadami” w Białymstoku, podczas międzynarodowej debaty „Głosy na rzecz res publiki: Konflikt wartości i dobro wspólne” w Jabłonnej pod Warszawą, w Studium Teatralnym w Warszawie, podczas konferencji „Cross Cultural Inspiration” w San Francico.

The screenshot shows the website's main content area with the following elements:

- Navigation Menu:** Otwórek Fundacja O Pograniczu Kronika Kalendarium Pogranicze w świecie Czyniwi Pogranicza Księga Gości Darczyńcy Ścieżki do przyjaciół Newsletter Archiwum English version
- LEGENDA PORTALU:** A short text block with a small graphic.
- Wybrane projekty POGRANICZA w 2008 roku:** A red-bordered box highlighting selected projects.
- KALENDARZ WIELOKULTUROWY POGRANICZA:** A section for a multi-cultural calendar, dated 28-30 listopada.
- MUZYKA MIEJSCA:** A banner for a concert titled 'Spektakl dźwiękowy' at the Biała Synagoga on 29 listopada 2008.
- GRA SZKLANYCH PACIORKÓW:** A banner for a meeting of project participants in Sejny on 24-25 listopada 2008.
- Symposium Nowa Agora:** A banner for a symposium with a small graphic of a cluster of stones.
- COZIENNIK:** A section for a daily newsletter with a red icon.
- SZUKAJ W ZBIORACH:** A search bar with a magnifying glass icon.
- WYDAWNICTWO POGRANICZE:** A section for the publishing house, featuring a book cover titled 'Księga Mostu'.
- Kaukaz na litografiach i pocztówkach:** A small image and text about an exhibition in the Dom Pogranicza.

INFORMACJA DODATKOWA DO BILANSU ZA 2007 r.

Fundacja nie prowadzi działalności gospodarczej. W tym stanie ewidencja prowadzona jest na podstawie wytycznych zawartych w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 15 listopada 2001 roku w sprawie szczególnych zasad rachunkowości dla niektórych jednostek nie prowadzących działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 137 z 2001 r., poz. 1539)

I Stosowane metody wyceny aktywów i pasywów

Strukturalnie majątek Fundacji ukształtował się: trwałe - 45,76%, a obrotowy 54,24% wartości bilansowej. Wykazane w bilansie środki trwałe uwzględniają dotychczasowe ich umorzenie.

Środki te amortyzowane są według metody liniowej przy zastosowaniu stawek zawartych w ustawie z dnia 15 lutego 1992 r. (z późniejszymi zmianami) o podatku dochodowym od osób prawnych. Metoda ta jest stosowana od początku istnienia Fundacji.

Środki pieniężne obejmują zarówno krajowe jak i zagraniczne, a wykazane należności są bezsporne.

Na pasywa składa się fundusz statutowy i zobowiązania krótkoterminowe. Część funduszu statutowego przeznaczona będzie na finansowanie działalności statutowej, a część stanowi równowartość nie umorzonych środków trwałych. Zobowiązania to rozrachunki z dostawcami i publiczno-prawne.

II Struktura zrealizowanych przychodów

W ciągu 2007 r. przychody wyniosły ogółem	616 469,95 zł
Na wartość tę złożyły się:	
1. Dotacje łącznie	403 878,97 zł
w tym:	
- krajowe	59 753,76 zł
- zagraniczne	344 125,21 zł
2. Sprzedaż wydawnictw (książek i "Krasnogrudy")	158 075,92 zł
3. Pozostałe przychody - ogółem	57 627,13 zł

w tym:

- przychody finansowe (odsetki bankowe, różnice kursowe) 54515,06 zł
- pozostałe 3112,07 zł.

Statut nie przewiduje dodatkowych przychodów zwiększających fundusz finansujący działalność statutową.

III Struktura kosztów stanowiących świadczenia pieniężne i niepieniężne

Ogólne wydatki (koszty), które poniosła Fundacja w 2007 r. ukształtowały się w wysokości 1 195 576,69 zł

Na wartość tę składają się:

1. wydatki na cele statutowe w kwocie 645 700,07 zł

które dotyczą głównie następujących realizowanych programów:

- Forum Pogranicza 234 243,19 zł
- programy edukacyjne 102 612,30 zł
- program wydawniczy 256 582,70 zł
- biblioteka redakcyjna 30 522,57 zł
- promocja i rozwój 20 764,15 zł
- gra szklanych paciorków 975,16 zł

2. koszty administracyjne razem 547 960,23 zł

w tym:

- zużycie materiałów, energii 40 585,95 zł
- usługi telekomunikacyjne i pocztowe 68 869,69 zł
- usługi obce pozostałe 36 276,99 zł
- czynsze i dzierżawy 119 652,61 zł
- wynagrodzenia 253 845,20 zł
- podróże służbowe 20 331,62 zł
- pozostałe koszty 8 398,18 zł

3. Koszty finansowe razem 6410,37 zł,

- koszty finansowe (głównie odsetki bankowe) 6407,37 zł
- pozostałe koszty operacyjne 3,00 zł

IV Źródła zwiększania i sposoby wykorzystywania funduszu na finansowanie działalności statutowej

Fundusz finansowania działalności statutowej na początku 2007 roku, wynosił: 2 137 135,14 zł, a na 31 grudnia 2007 roku 1 511 716,53 zł, na zmianę tę wpłynęły:

- nadwyżka kosztów nad przychodami 580 488,65 zł
- odpisy umorzeniowe (amortyzacja środków trwałych) 44 929,96 zł

Fundacja nie udzieliła osobom trzecim żadnych gwarancji, poręczeń lub zobowiązań związanych z prowadzoną działalnością statutową.

V. Tendencje zmian w przychodach i kosztach oraz składnikach majątkowych i źródłach ich finansowania

Zakres i wysokość wydatków uzależniona jest od terminów wpływów dotacji i zakończenia zadań, na które zostały one przyznane. Terminy tych rozliczeń nie pokrywają się z okresami kalendarzowymi (latami).

I tak:

1) 2006 r. przychody były mniejsze od kosztów o 1 053 385,81 zł

W tym stanie rzeczy kwota ta zmniejszyła fundusz działalności statutowej, oraz zmniejszyła stan środków pieniężnych

2) 2007 r. Sytuacja w stosunku do 2006 r. jest podobna, przychody są mniejsze od kosztów o 580 488,65 zł.

Kwota ta wpłynęła na zmniejszenie środków pieniężnych oraz stan funduszu działalności statutowej.

Rzeczowe składniki majątkowe – środki trwałe – uległy w 2007 r. zmniejszeniu o ponad 24,91 %, są to odpisy umorzeniowe środków trwałych. W ciągu roku zakupiony został majątek zaliczony do środków trwałych o wartości 10.555,80 zł.

Ponadto na koniec roku występują koszty związane z przygotowaniem inwestycji -"Międzykulturowego Centrum Dialogu w Krasnogrudzie". Wydatki te wyniosły 604 577,75 zł., w tym poniesione w bilansowym okresie 52 300,14 zł., Nakłady te głównie dotyczą kosztów projektowania architektonicznego.

Wydatki administracyjne poniesione w 2007 r. wzrosły w stosunku do 2006 r. o 10,39 %.

BILANS na dzień 31 grudnia 2007 r.

Aktywa	Stan na	Stan na	Pasywa	Stan na
	31.12.2006			31.12.2006
0	1	2	0	1
A. Aktywa trwałe	690.255,90	708.181,88	A. Fundusze własne	2.137.135,14
I. Wartości niematerialne i prawne	-	-	I. Fundusz statutowy	3.190.520,95
II. Rzeczowe aktywa trwałe	137.978,29	103.604,13	II. Fundusz z aktualizacji wyceny	03
III. Należności długoterminowe	-	-	III. Wynik finansowy netto za rok obrotowy	04
IV. Inwestycje długoterminowe	552.277,61	604.577,75	1. Nadwyżka przychodów nad kosztami (wielkość dodatnia)	05
V. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe	-	-	2. Nadwyżka kosztów nad przychodami (wielkość ujemna)	06
B. Aktywa obrotowe	1.517.597,30	839.293,61	B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania	07
I. Zapasy rzeczowych aktywów obrotowych	-	-	I. Zobowiązania długoterminowe z tytułu kredytów i pożyczek	08
II. Należności krótkoterminowe	181.183,63	107.420,74	II. Zobowiązania krótkoterminowe i fundusze specjalne	09
III. Inwestycje krótkoterminowe	1.336.413,67	731.872,87	1. Kredyty i pożyczki	10
1. Środki pieniężne	1.336.413,67	731.872,87	2. Inne zobowiązania	11
2. Pozostałe aktywa finansowe	-	-	III. Rezerwy na zobowiązania	12
C. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe	-	-	IV. Rozliczenia międzyokresowe	13
Suma aktywów	2.207.853,20	1.547.475,49	1. Rozliczenia międzyokresowe przychodów	14
			2. Inne rozliczenia międzyokresowe	15
			Suma pasywów	16
				17
				2
				1.511.716,53
				2.092.205,18
				-580.488,65
				580.488,65
				35.758,96
				34.083,51
				34.083,51-
				-
				1.675,45
				1.675,45
				1.547.475,49

RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT ZA 2007 R.

L.p.	Treść	Okres poprzedni	Okres bieżący
A	Przychody z działalności statutowej		
	1. Składki brutto określone statutem	838.670,56	561,954,89
	2. Inne przychody określone statutem	838.670,56	561,954,89
B	Koszty realizacji zadań statutowych	1.275.691,86	645,700,07
C	Wynik finansowy na działalności statutowej (wielkość dodatnia lub ujemna)	- 436.931,30	-83.745,18
D	Koszty administracyjne	490.999,91	547,960,23
E	Pozostałe przychody		3.112,07
F	Pozostałe koszty	74,90	3,00
G	Przychody finansowe	39.404,02	54.515,06
H	Koszty finansowe	164.783,72	6.407,37
I	Wynik finansowy na całokształcie działalności (C-D+E-F+G-H)	-1.053.385,81*	-580.488,65*
J	Zyski i straty nadzwyczajne 1. Zyski nadzwyczajne. 2. Straty nadzwyczajne	-	-
K	Wynik finansowy ogółem	-1.053.385,81	-580.488,65

* przeniesiona na fundusz działalności statutowej